

במאה הט"ז לז'איסק חוותה תקופה של פריחה. באותה התקופה הסוחרים, חוכרי האדמות ובעלי בתי המרזח היהודים הראשונים החלו להתיישב בה. האזכור הראשון לנוחכות היהודים בלז'איסק מצויה במסמכים משנת 1521. בהדרגה הגיעו מתיישבים חדשים ובשנת 1563 בעיר חיו כבר 20 משפחות יהודיות. לאחר ירידה רגעית של מספר התושבים היהודים בעיר בשנת 1577, כאשר התגוררו בה 12 משפחות יהודיות בלבד, הקהילה היהודית הלכה והתרחבה ובראשית המאה הי"ז היה לרשותה כבר בית כנסת משלה. בשנת 1635 יהודי לז'איסק קיבלו מידי המלך ולדיסלב IV כתב זכויות המתיר להם לבשל בירה ומשקאות חריפים ולהחזיק בבתי מרזח, וזכות זו אושרה בידי המלך יאן III סובייסקי בשנת 1682. באותה התקופה קם רחוב היהודים בעיר, והצבור שהתגורר בו הקים קהילה יהודית רשמית, אשר החזיקה בית כנסת, מקוה, בית מחסה לעניים, והחל מן המאה הי"ח מקום משלה לקבורת הנפטרים.

בית העלמין הוקם כ-150 מטר דרומית לכיכר השוק. כעת הוא תופס שטח של 2,29 הקטר, אולם בראשיתו הוא היה קטן יותר, והוא הורחב בהתאם לצורך. החלק העתיק ביותר משתרע משער הכניסה עד לאוהל של אלימלך מלז'איסק.

ודאי זמן לא רב לאחר הקמת בית העלמין נטמן בו בשנת 1787 המפורסם מבין יהודי לז'איסק – הרב הצדיק אלימלך בן אלעזר ליפמן. מעל קברו הוקם אוהל עץ מכוסה ברעפים. בשכנות בלתי אמצעית לקבר זה נקברו אנשים שהיוחסין שלהם היה "טוב" יותר. ידוע שבית העלמין גודר בחומת לבנים רק בסביבות 1930 – לפני כן הקהילה לא יכלה להרשות זאת לעצמה מבחינה כלכלית.

בעת השואה הגרמנים ערכו הרס וחורבן שיטתיים של בית העלמין. הם ציוו לגדוע את המצבות, ואחר כך השתמשו בהן, יחד עם הלבנים מבית הכנסת בלז'איסק, שנחרב על ידם, לריצוף של כיכר השוק. באותו הזמן נחרב גם האוהל, וקברו של הצדיק חולל. בשטח בית העלמין נערכו גם הוצאות להורג של יהודים, שלעתיים גם ניסו להסתתר מבין הקברים בשטחו.

לאחר 1945 נמשך תהליך ההרס של בית העלמין, המצבות נשדדו בידי תושבי לז'איסק ושימשו לריצוף כבישים והצרות פנימיות של בתים. בשטח בית העלמין נותרו פחות או יותר 60 מצבות. בשנת 1957 שלטונות העיר קיבלו החלטה לסגור את בית העלמין, וההחלטה הסופית בדבר סגירתו ניתנה בידי השר למשק ולכלכלה בשנת 1961. עצים נשתלו בשטחו של בית העלמין.

בשנות ה-60 של המאה הכ' ביוזמתו של ברוך ספירא תושב לז'איסק דאז ובסיועם של הרב פרידמן מווינה וכן הרב מיכאל רייכברג מניו יורק נבנה אוהל בנוי אבן מעל קברו של הצדיק. באותה העת הוציאו מהריצוף בכיכר השוק 6 מצבות. נראה שהשתמשו בהן אז לבניית אנדרטה לזכר הפולנים שנרצחו בידי הגרמנים.

בשנת 1988 קרן משפחת ניסנבאום חידשה והרחיבה את האוהל מעל קברו של אלימלך הצדיק. המבנה חולק לשלושה אולמות – האמצעי הוא קברו של הצדיק, והאולמות בצדיו הם בתי תפילה לנשים ולגברים. בתוך האוהל מוקמו גם לוחחו הקבורה של: אליעזר הצדיק מחמיילניק (נפטר ב-26.02.1813), בנו של אלימלך; מנחם יששכר (נפטר ב-05.02.1814), גם הוא בנו של אלימלך; נפתלי – הצדיק מלז'איסק, נכדו של אלימלך וכן שני חתניו של אלימלך; נתן יחזקאל וישראל.

בכניסה לאוהל מוקמה מצבתו של אלעזר, בנו של אלימלך, שנפטר בשנת 1806, וזו המצבה העתיקה ביותר של צדיק, שנשתמרה עד ימינו על אדמת פולין. באותה השנה ממרצפת כיכר השוק הוצאו כמה עשרות מצבות נוספות. עלה ביד המוציאים להעמיד כמה מן המצבות בבית העלמין, השאר מוקמו בחומת בית העלמין. מצבות נוספות נמצאו בשעת בניית כיכר תנועה בשנת 2001. בקיץ 2020 בשעת עבודות בנייה בכיכר השוק נתגלו קרוב ל-100 מצבות שלמות ו-50 שברי מצבות. הממצאים הם בעלי ערך רב, שכן על מצבות רבות נשתמרו הקישוטים המקוריים והפוליכרומיה. מצבן יותר טוב מאשר של אלה שנשתמרו בבית העלמין.

מאז ראשית המאה הכ"א בית העלמין נמצא בטיפולן של הקרן לשימור המורשת היהודית, שדואגת לסדר, שומרת על תקינות הגדר. בית העלמין בלז'איסק רשום מאז שנת 1991 ברשימת האתרים לשימור תחת המספר A-1228 מיום ה-10 במאי 1991.

בית העלמין היהודי בלז'איסק הוא האתר החשוב ביותר לעלייה לרגל של חסידים בפולין. החסידים מכל רחבי העולם מגיעים לכאן לציון יום השנה לפטירתו בכ"א באדר (פברואר-מרץ) כדי להתפלל בחברותא ולהשאיר לצדיק קווילעך – פתקים עם בקשות. בקרבת בית העלמין ביוזמת אגודת חסידי לז'איסק הוקם מרכז חסידי, ובו בית אוכל כשר, מקוה, בית כנסת ומקומות לינה.